

L'impacte dels mexicans en el creixement econòmic del Texas del sud, 1848-1930

per Armando C. Alonzo

RESUM:

Amb l'acabament de la guerra entre els Estats Units i Mèxic va crear-se al llarg del Río Grande un nou límit internacional que va dur a l'aparició d'una dinàmica frontera binacional al Texas del sud, una regió que s'estén, al llarg del riu, de Brownsville a Del Río, cap al nord fins a San Antonio, i cap al sud-oest fins a Victoria. Aquest article estudia l'aparició d'aquesta frontera binacional durant el període que va de 1848 a 1930, concentrant-se especialment en el creixement econòmic de la regió, l'impacte que hi va tenir Mèxic, i l'origen social dels immigrants.

PARAULES CLAU:

Migracions, desenvolupament econòmic, mexicans, Texas.

ABSTRACT:

With the end of the U.S.-Mexican War, a new international border was created along the Rio Grande that led to the rise of a dynamic binational frontier in South Texas, a region which encompasses the territory along the river from Brownsville to Del Rio, northward to San Antonio and southeasterly to Victoria. This study examines the rise of this binational border during the period from 1848 to 1930 with emphasis on economic development, Mexico's impact on the region, and social origins of the immigrants.

KEY WORDS:

Migrations, economic development, Mexicans, Texas.

Introducció

Amb l'acabament de la guerra entre els Estats Units i Mèxic va crear-se al llarg del Río Grande un nova ratlla internacional que va dur a l'aparició d'una dinàmica frontera binacional al Texas del sud. Colonitzat pels espanyols al segle XVIII, el Texas del sud cobreix el territori que s'estén, al llarg del riu, de Brownsville a Del Río, cap al nord fins a San Antonio, i cap al sud-oest fins a Victoria. La regió pot dividir-se en tres comarques: 1) la de Lower Valley, la vall baixa entre el riu Nueces i el Río Grande; 2) la de la conca alta (Upper Río Grande), formada per les zones d'Eagle Pass i Del Río, i 3) la comarca de

---

San Antonio, incloses les terres que baixen cap a la Gulf Coast.¹ Aquest article estudia l'aparició d'aquesta frontera binacional durant el període que va de 1848 a 1930, i es concentra especialment en el creixement econòmic de la regió, l'impacte que hi va tenir Mèxic i l'origen social dels immigrants. Aquesta visió panoràmica sobre un període llarg permet de comparar dues èpoques en les quals milers d'immigrants mexicans van establir-se a Texas del sud. La història es divideix d'una manera natural en dos períodes, de 1848 a 1900 i de 1900 a 1930, divisió que permet de veure alhora la continuïtat i els canvis d'una època a l'altra.

Si aquest treball s'ha beneficiat de l'existència d'una creixent bibliografia d'estudis històrics sobre fronteres i societats transnacionals, la literatura d'aquesta mena sobre Texas i la seva frontera amb Mèxic és escassa i de caràcter general. Hi ha, és cert, vells estudis sobre els immigrants mexicans i la seva adaptació a la vida als Estats Units, però els estudis més recents es concentren en el segle xx i s'ocupen de temes, comunitats, o regions específics.² Rarament aquests estudis presenten la història del *tejano*, el nadiu d'ascendència mexicana, o la de l'immigrant mexicà. El llibre d'Emilio Zamora sobre la història del treballador mexicà dins la de Texas a començament del segle xx n'és el millor correctiu.³ El present treball intenta ampliar el nostre coneixement de la història del Texas del sud a base de concentrar-se en el paper econòmic de la població d'origen mexicà. L'anàlisi resultant mostra que, contràriament a les concepcions tant de la història popular com dels estudis universitaris, els mexicans de Texas procedien d'origens molt diversos i que van tenir un paper important en la formació d'una economia i una societat binacionals a Texas del sud.

Primera època, 1848-1900

El 1853, un article anònim del *De Bow's Journal*, una molt prestigiosa publicació de Nova Orleans, revelant desitjos inconfessats molt més que no capacitat d'anàlisi, proclamava rotundament que «*the Mexican and aborigines [de Texas] are reduced to a cypher, and will soon disappear*». Contràriament a mal informades opinions anglosaxones com aquesta, el nombre de mexicans a l'estat va augmentar ràpidament, especialment a la regió de Lower Valley, la població de la qual va multiplicar-se per cinc, de 15.000 habitants i escaig

1. A. DE LEÓN i K. L. STEWART, *Tejanos and the Numbers Game: A Socio-Historical Interpretation from the Federal Censuses, 1850-1900*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 1989.

2. M. GAMIO, *Mexican Immigration to the United States: A Study of Human Migration and Adjustment* [1930] i *The Life Story of the Mexican Immigrant* [1931], tots dos reimpressos, Nova York, Dover Publications, 1971; M. T. GARCÍA, *Desert Immigrants: The Mexicans of El Paso, 1880-1920*, New Haven, Yale University Press, 1981; G. J. SÁNCHEZ, *Becoming Mexican American: Ethnicity, Culture and Identity in Chicano Los Angeles, 1900-1945*, Nova York, Oxford University Press, 1993.

3. E. ZAMORA, *The World of the Mexican Worker in Texas*, College Station, Texas A&M University Press, 1993.

a 79.925, entre 1860 i 1900. Es calcula que un 85% d'aquesta població eren *tejanos* nadius o fills de Mèxic.⁴

Les ciutats i pobles del Texas del sud van créixer a ritmes diversos perquè en un territori tan gran l'economia no era gens uniforme i els avantatges geogràfics afavorien unes poblacions a costa d'unes altres. A mesura que augmentava el comerç amb Mèxic i els ranxos s'estenien per la praderia, també creixien les poblacions i l'activitat econòmica. Comerciants, artesans i obrers trobaven noves oportunitats a les comunitats urbanes, mentre que a les explotacions agrícoles i els ranxos de la regió ranxers, *cowboys*, pastors i altres treballadors rurals proveïen d'aliments i bestiar tant consumidors locals, incloent-hi l'exèrcit, com mercats llunyans. En un dels primers informes sobre despeses estatals a Texas, el coronel J. K. F. Mansfield observava que contractes, sous i salaris, i altres costos havien sumat 990.957 dòlars el 1855 i 635.322 el 1856. Brownsville i, riu amunt, les poblacions de Santa María, Edinburg, Río Grande City, Roma, Zapata i Laredo servien els ranxers dels voltants i es convertien en bases d'operacions per als comerciants. Aquests compraven bestiar, cuiros, ossos, llana i productes agrícoles, sobretot gra, cotó i verdures, i importaven de Mèxic bestiar, plata i altres metalls. Aquests comerciants també proveïen la població local d'aliments importats i béns de luxe. És difícil trobar xifres precises per a aquest comerç, però el diputat estatal i comerciant John L. Haynes, de Río Grande City, sostenia que als anys cinquanta ja sumaven uns quants milions de dòlars.⁵

L'estructura ocupacional de Brownsville en feia el primer centre urbà i comercial de la Lower Valley i reflectia les diferències entre mexicans i «anglos» en el terreny laboral. Segons el cens de 1880, dels mexicans, 478 (49%) treballaven com a obrers, criats o en altres ocupacions no especialitzades, en comparació amb només el 8% dels mascles «anglos», els quals dominaven clarament en els treballs del sector terciari (195 contra 165), amb l'excepció de les botigues d'alimentació i altres negocis semblants, en els quals els mexicans eren nombrosos. Els artesans encara feien un important paper en l'activitat laboral urbana, amb 287 mexicans (30%) contra 86 anglosaxons (27%). En canvi, si hi havia uns quants ranxers i *cowboys*, tant mexicans com «anglos», en termes relatius constituïen un percentatge molt petit de la força de treball masculina de Brownsville.⁶

4. *U.S. Census of Population, 1850, Lower Rio Grande Valley*; A. C. ALONZO, *Tejano Legacy: Rancheros and Settlers in South Texas, 1734-1900*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 1998, 96-97.

5. Per al comerç interfronterer, vegeu M. CERUTTI i M. A. GONZÁLEZ QUIROGA, *El norte de México y Texas (1848-1880). Comercio, capitales y trabajadoras en una economía de frontera*, Mèxic, Instituto de Investigaciones, Dr. Mora, 1999. Els orígens del comerç amb Mèxic daten de l'obertura, el 1820, del port de Matamoros, a la riba nord del Río Grande, a l'alçada de l'illa de Brazos Santiago i de Punta Isabel, rebatejat Port Isabel sota el domini dels Estats Units. Per a una breu descripció d'aquest primer comerç per la costa atlàntica, vegeu ALONZO, *Tejano Legacy...*, 68-74.

6. *U.S. Census of Population, Cameron County, Texas 1880*.

L'annexió va dur una certa estabilitat a Laredo, que, cap a mitjan anys cinquanta i juntament amb Eagle Pass, comerciava, bàsicament amb Mèxic, per un valor de mig milió de dòlars anuals. Tot i així, Laredo va continuar sent una petita població durant més de trenta anys després de la guerra amb Mèxic. El seu creixement va accelerar-se realment amb l'arribada dels ferrocarrils intercontinentals a la dècada de 1880 i va ser aleshores que va desplaçar Brownsville com a ciutat més important de la Lower Valley. La població de Laredo, que va enfilarse fins a 11.319 habitants en 1890, comptava amb un nucli important de colons americans i europeus i centenars d'immigrants mexicans atrets per l'oferta de treball al sector ranxer, als tallers del ferrocarril, a la mineria i a les feines urbanes. A la dècada de 1890, el ritme de creixement es va alentir.⁷

La fortuna de Corpus Christi va passar per grans alts i baixos abans dels primers anys vuitanta, a causa sobretot de la manca d'un port adequat, amb la suficient fondària, i de la posició de San Antonio com a principal escala interior en el tràfic amb Mèxic i l'oest de Texas. Fundat el 1838, Corpus Christi havia mantingut una certa activitat comercial amb la frontera mexicana, però mai no havia rivalitzat amb Brownsville. Amb una població de 1.000 habitants en 1853, Corpus Christi era un poble de ranxers, agricultors, comerciants, mariners i artesans «anglos», amb uns pocs peons i pastors mexicans barrejats amb ells. El 1854 els vaixells de vapor van començar a fer la travessia regular de Nova Orleans. Això va animar el comerç local i el sector ranxer, ja que la companyia de vapors Morgan Line va començar a transportar bestiar boví a mercats llunyans. El 1880 la població ja havia pujat a 4.000 habitants i el comerç hi havia assolit un valor de dos milions de dòlars. Amb la construcció del ferrocarril de la Texas Mexican Railway entre Corpus Christi i Laredo el 1881 i les millores del port i del canal de navegació que s'hi van fer, Corpus Christi va entrar en un període d'expansió i a la dècada dels vuitanta va reemplaçar Brownsville com a principal port de la regió. El 31 d'agost del 1883, al final de l'any econòmic, el valor global de les importacions i exportacions de Corpus Christi era de 2.711.196 dòlars, el de les de Brownsville, 2.190.512 dòlars.⁸

El *boom* ramader va donar també una empenta al creixement de noves poblacions a l'interior de la Lower Valley, amb la fundació de San Diego i Benavides a la part occidental del comtat de Nueces. Amb la reorganització dels anys setanta aquesta zona va convertir-se en el comtat de Duval. Aquestes poblacions van atraure *tejanos*, «anglos» i alguns europeus. De les dues, San Diego, que servia el tràfic local de bestiar i llana, era la més activa.⁹

7. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 102; R. R. CALDERÓN, *Mexican Politics in the American Era, 1846-1900: Laredo, Texas*, 3a part, Tesi doctoral, University of California, Los Angeles, 670-671.

8. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 103-104; C. LONG, «Corpus Christi», R. C. TYLER, R. R. BARKLEY i D. E. BARNETT (eds.), *The New Handbook of Texas*, II, Austin, Texas A&M University Press, 1996, 332; «Corpus Christians Wore Hats of Many Trades», *Corpus Christi Caller*, 26 de gener de 1975.

9. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 104.

A la comarca de la Upper Valley, Eagle Pass i Del Río, que van créixer a poc a poc, feien de centres del comerç amb Mèxic. El seu creixement va ser limitat a causa d'espòràniques incursions d'indis i del seu aïllament respecte de les zones més colonitzades de Texas. La majoria de les terres del voltant es dedicaven a la ramaderia i només alguns mexicans practicaven l'agricultura. Els comerciants eren europeus o «anglos», mentre que artesans, *cowboys* i pastors eren gairebé tots mexicans. Uns pocs mexicans posseïen bestiar, però gairebé tots els ranxers eren «anglos» o europeus. En conseqüència, aquesta comarca no era tan visiblement mexicana com la Lower Valley.¹⁰

A distància ja del Río Grande, on San Antonio i Victoria eren les dues ciutats més importants, els mexicans continuaven sent nombrosos en nuclis rurals a Goliad, Refugio i San Patricio. Aquests pobladors tenien les seves arrels sobretot en la colonització espanyola i el Texas mexicà, quan aquest formava estat conjuntament amb Coahuila (1824-1835).¹¹ Malauradament, els esdeveniments de la revolta texana del 1835 i 1836 havien deixat antagonismes entre els nadius mexicans i els pobladors «anglos» i europeus que el Govern mexicà havia autoritzat a establir-se a Texas. En conseqüència, els ranxers mexicans van patir considerables pèrdues de propietat i durant un temps hi va haver un cert despoblament. Als anys seixanta s'havia recuperat l'estabilitat social i els mexicans van tornar a Victoria i Goliad, on el conflicte havia estat més greu.¹² Però el seu nombre no va ser mai gaire elevat durant aquest període, tot i que hi va haver una mica d'immigració de Mèxic a la darrereria del segle. En resum, aquesta comarca, històricament mexicana, no era tan dinàmica com la Lower Valley.

CONSEQUÈNCIES SOCIALS

Un memorial elevat al Congrés dels Estats Units, el 1878, instant a la construcció d'una línia de ferrocarril de Galveston a Texas del sud, per a la defensa de la costa, sostenia que la regió era mexicana en un 90%. En 1895, el coronel Anson Mills, comissari representant dels Estats Units a la Comissió Internacional per a la Demarcació Fronterera i de les Aigües, descrivia la població de la Lower Valley, en una carta al secretari d'Estat nord-americà, com a

10. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 104-105.

11. L. P. KNIGHT, *Becoming a City and Becoming American: San Antonio, Texas, 1848-1861*, VIII, Tesi doctoral, Texas A&M University Press, 1997, 10-11. La població de San Antonio la formaven tres grups, mexicans, angloamericans i alemanys. El 1860 el grup més nombrós era el dels alemanys, que havien començat a arribar a la regió durant la dècada dels trenta. Vegeu també D. MONTEJANO, *Anglos and Mexicans in the Making of Texas, 1836-1986*, Austin, University of Texas Press, 1987, 29; «San Patricio», *New Handbook*, V, 870-871.

12. D. J. WEBER, *The Mexican Frontier, 1821-1846: The American Southwest Under Mexico*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 1983, 242-255; MONTEJANO, *Anglos and Mexicans...*, 26-27; P. D. LACK, «Occupied Texas: Bexar and Goliad, 1835-1836», E. ZAMORA, C. OROZCO i R. ROCHA (eds.), *Mexican Americans in Texas History*, Austin, Texas A&M University Press, 2000, 35-49.

«almost exclusively Mexican, perhaps not one in a hundred of any other race, Spanish being almost exclusively spoken, the habits, sympathies, and general character being entirely Mexican». L'Associació de Comerciants de Nova York reconeixia, el 1901, la persistència del caràcter mexicà de la regió, afirmant que *«nearly everyone speaks both English and Spanish, preferring the latter, as a large element of the old settlers and their descendants are of Mexican origin.»*¹³

Segons Emilia Schunior Ramírez, una pedagoga de la Lower Valley d'ascendència hispànica i anglosaxona, *«the majority of the pioneers [...] were Mexican»*, *«Up to the last quarter of the century [xix] —observava— there was little or no culture [anglosaxona] in county [d'Hidalgo]. As recently as 1915, there was hardly any difference in the way of life between the people on the Mexican side of Río Grande and the native inhabitants of Hidalgo, Starr, and Cameron counties.»* Als comtats de Starr i de Webb, els matrimonis mixtos i els lligams comercials també havien hispanitzat els pocs «anglos» que s'hi havien instal·lat. L'arribada dels ferrocarrils a Laredo, amb el consegüent increment d'oportunitats al comerç i a la indústria, va facilitar la immigració «anglo», però, segons la tradició local, al comtat de Webb «anglos» i europeus van assimilar-se culturalment i sense el conflicte de cultures que va donar-se en altres parts del sud-oest dels Estats Units.¹⁴

Segona època, 1900-1930

HISTÒRIA SOCIAL I DEMOGRÀFICA DELS MEXICANS A LA LOWER VALLEY

A començament del segle xx, els immigrants mexicans van tenir un paper crucial a la història econòmica de la Lower Valley. Mentre que molts van deixar Mèxic a causa dels atractius que trobaven en una economia texana en creixement, d'altres ho van fer pels efectes de la depressió dels anys noranta i, posteriorment, del trasbals de la Revolució Mexicana (1910-1920). Pel que fa a la Lower Valley, tres factors fonamentals van estimular les migracions mexicanes. En primer lloc, la construcció de les línies internacionals de ferrocarril entre Texas i Mèxic per Laredo i per Eagle Pass, al començament dels vuitanta, va coincidir amb el desenvolupament econòmic del nord de Mèxic durant el Porfiriato. En segon lloc, la decadència de l'economia ranxera durant els noranta va dur a experiments d'agricultura comercial a les terres deltaïques dels comtats d'Hidalgo i Cameron i a crides per a la construcció d'una línia de ferrocarril amb la Lower Valley. En tercer lloc, l'acabament el 1904 de la línia de la St. Louis, Brownsville, Mexican Railway Co. entre la rodalia de Corpus Christi i Brownsville va empènyer els comtats del delta a un període de ràpida expansió. Tots tres factors són rellevants per a la comprensió del desenvolupament de la regió,

13. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 110.

14. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 111.

però els dos darrers van ser directament responsables del sorgiment d'una «nova» Lower Valley.¹⁵

La conversió de ranxos en explotacions agrícoles hi va inaugurar, en efecte, en el canvi de segle, una època de desenvolupament urbà i d'agricultura comercial. El 1910, dos germans, Rosendo i Eliseo Martínez, havien creat a San Diego una empresa de desgranar cotó que continuaria durant dues generacions. Els Martínez eren texans de primera generació, fills de pares nascuts a Mier, a l'estat de Tamaulipas, i traslladats més tard a Roma.¹⁶ El fet que a la Lower Valley hi hagués feina va estimular un constant anar i venir d'immigrants que deixaven Mèxic per trobar una ocupació a Texas, i periòdicament tornaven a casa.¹⁷

La segona onada d'immigrants mexicans es va produir a l'època de la Revolució de 1910, va afegir una nova dimensió a la ràpidament creixent població de la regió. Empesos fora de Mèxic per la pobresa o la situació política, immigrants mexicans de totes les categories socials van buscar refugi o feina al món relativament tranquil del Texas del sud. Situacions personals de perill, privacions econòmiques i temps difícils en general van forçar molts mexicans a fugir de casa. Amb el temps, alguns fets s'han esborrat de la memòria, però són molts els que encara esmenten desaparicions, assassinats i penjaments de parents a les mans de bandes errants de revolucionaris i bandolers.¹⁸

Encara que hi ha una certa continuïtat entre la immigració mexicana del començament del segle xx i la de l'era dels ranxos (1848-1900), es destaquen diversos elements de la història posterior a 1900. Així, les xifres mostren fins a quin punt va ser important la Revolució de 1910 com a estímul a la migració per als mexicans. Com indica el quadre 1, el nombre més elevat d'immigrants permanents, 42% del total, va arribar al període 1911-1920, la dècada revolucionària.

15. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 255-256. El model bàsic usat per a explicar el fenomen migratori als Estats Units és el dels factors «push» i «pull», o de repulsió i atracció, respectivament, dins el procés de migració. Per a una breu descripció de la política dels Estats Units en relació amb la immigració mexicana a la Lower Valley, vegeu A. C. ALONZO, *A History of the Mexicans in the Lower Rio Grande Valley of Texas: Their Role in Land Development and Commercial Agriculture, 1900-1930*, Tesi de màster, University of Texas at Pan American, Edinburg, Texas, 1983, 58-62, i H. J. MILLER, «Mexican Migrations to the U.S., 1900-1920, With a Focus on the Texas Rio Grande Valley», *The Borderlands Journal* 7, 1984, 165-205.

16. Entrevistes amb Roberto Martínez, San Diego, Texas, 20 de febrer de 1999 i 5 d'agost de 2000.

17. Per a una bona descripció d'aquesta pauta migratòria en relació amb migrants mexicans de Burgos, estat de Tamaulipas, vegeu C. A. MARTÍNEZ JR., *The Mexican and Mexican-American Laborers in the Lower Rio Grande Valley of Texas, 1870-1930*, Tesi doctoral, Texas A&M University, 1987, 151-152.

18. ALONZO, *History of the Mexicans...*, 55. Després que pengessin un dels seus fills, cap al final de la Revolució, Lucas Maltos va arribar, amb dos fills grans, de San Luis Potosí a la Lower Valley, als anys vint (entrevistes amb Esther Vega Alonzo, Edinburg, Texas, 7 i 26 de juliol de 2000). La família Morales va optar per amagar-se dels revolucionaris a la Sierra, prop de Doctor Arroyo, estat de Nuevo León (entrevista amb Blasa Morales Ovalle, Edinburg, Texas, 7 de juliol de 2000). Camilo Briones també vivia amb la seva família prop de Doctor Arroyo. Tenia vuit o nou anys quan va venir amb els seus pares a La Lomita, prop de Mission, Texas. Recorda que, immediatament després de la Revolució, les condicions encara no eren segures: «Former soldiers returned to commit thefts and murder people» (entrevista amb Camilo Briones, Hargill, Texas, 7 de juliol de 2000).

QUADRE 1
Propietaris immigrants arribats als Estats Units per dècada i sexe

	Homes	Dones	Total	%
Abans de 1900	423	205	628	23
1901-1910	504	231	736	27
1911-1920	900	234	1.134	42
1921-1930	148	72	220	8

Font: *Record of Alien Owners*, Hidalgo County, vols. A, 1 i 2, Cameron County, 1 i 2, Starr County, 1, Zapata County, 1, Webb County, 1, 2 i 3, Brooks County, 1, Jim Hogg County, 1 i 2, Nueces County, 1. Aquests registres de propietaris estrangers eren mantinguts per prescripció legal pel secretari del comtat.

Una altra característica distintiva d'aquestes migracions a la Lower Valley és el paper que tenia la proximitat geogràfica en el moviment dels immigrants. El quadre 2 mostra la procedència dels immigrants segons l'estat mexicà d'origen. Quatre estats del nord-est —Tamaulipas, Nuevo León, San Luis Potosí i Coahuila—, van proporcionar conjuntament el 94% de tots els immigrants permanents. Amb l'excepció de San Luis Potosí, aquests estats tenen frontera amb Texas. Només el 4% dels immigrants procedien d'estats del centre de Mèxic. El predomini de la migració del nord-est és significatiu perquè des del període colonial aquesta regió havia proporcionat els colons que s'havien aventurat a traslladar-se a la frontera de Texas i Nuevo Santander.¹⁹ Així, en contrast amb els resultats dels estudis de Manuel Gamio i el de George Sánchez sobre Los Angeles, que mostren un corrent migratori general procedent del Mèxic centroccidental, el protagonista de la migració mexicana a la Lower Valley era el *norteño*, un mexicà d'arrel *mestiza* o *criolla*, i no índia.²⁰ Aquest factor va exercir una influència decisiva en la vida cultural d'aquests immigrants fins ben entrat el segle xx.

QUADRE 2
Procedència dels immigrants segons l'estat mexicà d'origen

Estat	Nombre d'immigrants	%
Tamaulipas	1.289	47
Nuevo León	854	31
San Luis Potosí	237	9
Coahuila	179	7
Estats centrals	107	4
Altres estats	51	2
Total	2.717	100

Font: vegeu quadre 1.

19. ALONZO, *Tejano Legacy...*, 42; O. L. JONES Jr., *Los Paisanos: Spanish Settlers on the Northern Frontier of the New Spain*, Norman, Oklahoma i Londres, University of Oklahoma Press, 1996, 48-50.

20. Per a una caracterització del «norteño», vegeu M. LEÓN-PORTILLA, «The Norteño Variety of Mexican Culture: An Ethnohistorical Approach», E. M. SPICER i R. H. THOMPSON (eds.), *Plural Society in the Southwest*, Albuquerque, University of New Mexico Press, 1972, 77-114.

L'existència d'un gran nombre de punts d'entrada oficials i no oficials al llarg del Río Grande no sols facilitava la migració sobre un ampli territori, sinó que també servia per a canalitzar el corrent immigratori cap a determinades destinacions a Texas. Les característiques fonamentals d'aquesta migració poden ser identificades gràcies a la naturalesa dominant dels diversos patrons. Així, per exemple, els immigrants de Coahuila entraven per Laredo i tendien a establir-s'hi, però també ho feien nombres importants d'immigrants de Nuevo León i Tamaulipas gràcies a la proximitat d'aquests estats amb Laredo.²¹

La proximitat geogràfica va tenir diverses repercussions importants en la formació de les característiques socials i econòmiques de la població de la Lower Valley. En primer lloc, els primers arribats entre els immigrants, els que van entrar als Estats Units abans del 1900, van assimilar-se fàcilment al medi local i es van barrejar amb els nadius d'origen mexicà. En aquesta època tant aquests com els immigrants que s'hi assentaven eren ranxers i agricultors: els censos agrícoles dels comtats de la Lower Valley del 1880 n'identifiquen gairebé un miler. En segon lloc, el geogràfic va ser un dels factors principals en la distribució dels assentaments, amb la majoria dels nous procedents del nord-est de Mèxic. En tercer lloc, la presència a la regió d'una xarxa internacional de ferrocarrils i d'uns quants centres urbans en posició clau va facilitar aquesta immigració. Per exemple, els immigrants que van instal·lar-se a Laredo i a zones rurals de la rodalia, com ara Hebbronville, al comtat de Jim Hogg, van entrar en la seva immensa majoria pel port de Laredo. Brownsville feia la mateixa funció per als comtats de Cameron i Hidalgo i també servia de punt d'entrada per als immigrants que s'establien a Corpus Christi. En quart lloc, la presència de poblacions a l'altra banda del riu davant per davant de ciutats, pobles, i ranxos mexicans més antics va facilitar l'entrada a la regió pel senzill procediment de travessar el riu. Això va ser típic de poblacions texanes com Zapata i Río Grande City, que tenien parella a Mèxic just a la riba oposada o molt a prop. Aquesta manera d'introduir-se a Texas reproduïa el més antic model migratori vuitcentista segons el qual els colons mexicans sortien de poblacions que dataven de l'època colonial per a establir-se a les noves poblacions fundades a Texas poc després de la guerra amb Mèxic. Tot i que és poc precisa, l'evidència dels registres d'estrangers sembla indicar que l'existència de lligams socials o econòmics previs, normalment la propietat de terres a Texas, va ser un factor crucial en aquest tipus de migració. Per exemple, molts mexicans procedents de Guerrero, a l'estat de Tamaulipas, van instal·lar-se a Laredo, Zapata i Hebbronville, zones en les quals ja posseïen terres. Algunes d'aquestes propietats rurals eren prou extenses, encara que d'altres només eren petits ranxos.²²

Les dades relatives a l'origen professional dels immigrants mexicans que van establir-se permanentment a la Lower Valley són testimoniatge de la seva diversitat. D'un total de 1.825 immigrants dels quals consta l'ocupació d'origen,

21. *Records of Alien Owners*, Webb County, Texas.

22. *Records of Alien Owners*, comtats de Cameron, Webb, Zapata i Jim Hogg.

el 26% eren comerciants, botiguers o altres propietaris d'establiments. A més d'aquest sector benestant, hi havia 416 agricultors i ranxers que constituïen el 22% de la xifra total registrada, mentre que 282 artesans i obrers qualificats en formaven un 15%. És clar que el sector agrícola comercial, que va rebre una forta empenta amb la introducció de tecnologia de reg, també requeria una considerable mà d'obra i, en conseqüència, dels immigrants permanents, 638, o el 34% del total, eren treballadors no qualificats.²³ Però l'interessant d'aquestes xifres és que demostren que els immigrants mexicans formaven tant una classe mitjana com una d'obrer, que no eren tots treballadors manuals no qualificats, sinó que molts havien dut amb ells valuoses capacitats professionals i un fort esperit d'empresa que van contribuir al desenvolupament de la Lower Valley.

La importància de l'estructura ocupacional de la població immigrada mexicana a la Lower Valley és, doncs, que, en contrast amb altres regions del país, com Los Angeles, San Antonio, i zones del Midwest, per a les quals tenim informació semblant, en aquesta la immigració presenta una més gran diversitat professional i percentatges importants d'individus de classe mitjana.²⁴ Això planteja la qüestió del perquè de l'excepcionalitat de la Lower Valley amb relació a les pautes que es troben a altres llocs dels Estats Units. L'evidència invita a pensar que, des del 1848, factors històrics i geogràfics únics han fet la regió atractiva a una immigració mexicana permanent que, al començament del segle xx, continuava procedint de les mateixes fonts tradicionals del nord-est de Mèxic.

ELS MEXICANS A LA HISTÒRIA ECONÒMICA DE LA LOWER VALLEY, 1900-1930

Les activitats econòmiques dels mexicans durant els anys 1900-1930 revelen trets comuns i diferències entre les tres comarques de la regió de Texas del sud. D'aquestes, la que ofereix el quadre més complex és la Lower Valley, on els mexicans treballaven al ferrocarril, a la rompuda de terres, a l'agricultura i la ramaderia, i al comerç. No tenim xifres precises sobre els mexicans que treballaven en la construcció dels ferrocarrils i, més tard, en el manteniment de les línies. Alguns van continuar treballant a les línies internacionals que travessaven Texas passant per Laredo i Eagle Pass.²⁵ Treballadors mexicans van ajudar a construir la línia de la St Louis, Brownsville, Mexican Railway Co.

23. Vegeu les fonts citades al quadre 1.

24. Els estudis sobre els mexicans a Califòrnia en aquesta mateixa època revelen percentatges d'obres que varien entre el 70% i el 91%. SÁNCHEZ, *Becoming Mexican American...*, 191-192. Dades per a El Paso donen un 81% d'obres entre la població mexicana. GARCÍA, *Desert Immigrants...*, 89, quadre 5.2. Gairebé tots els mexicans del Midwest eren obrers agrícoles o industrials. D. N. VALDÉS, *Barrios Norteños: St Paul and Midwestern Mexican Communities in the Twentieth Century*, Austin, University of Texas Press, 2000, capítols 2 i 3. No hi ha dades fiables per a San Antonio.

25. ZAMORA, *World of the Mexican Worker...*, 18-19, 21-22, 29 i 44, segons el qual els mexicans estaven exclosos dels principals sindicats de ferroviaris.

el 1904, desbrossant el terreny, descarregant travesses, triant i col·locant el balast, i posant els carrils.²⁶

Milers de mexicans treballaven en tots els aspectes de la rompuda de terres. La majoria de terres de la Lower Valley van ser rompudes durant el període 1905-1929. Cada comunitat tenia contractistes locals de mà d'obra, alguns dels quals podien actuar com a subcontractistes d'empresaris més grossos. Enrique Guerra, fill d'un destacat comerciant i ranxer de McAllen, *don* Deodoro Guerra, donava feina a seixanta subcontractistes cada un dels quals llogava entre 150 i 250 homes.²⁷ Entre 2.000 i 3.000 homes van treballar durant gairebé dos anys, al nord-est del comtat d'Hidalgo, prop de l'actual població de Hargill, en un gran projecte que afectava més de 14.000 hectàrees i que va quedar inacabat per dificultats econòmiques.²⁸ Contractistes com *don* Deodoro Guerra i *don* Alejandro Sáenz, també de McAllen, no sols van guanyar molts diners amb el desbrossament de les terres, sinó també amb altres negocis accessoris com les botigues, a l'engròs i al detall, i les tavernes que van crear per al servei dels treballadors. Guerra va guanyar una fortuna que va invertir en negocis de ramaderia, agricultura i desgranament de cotó a les poblacions de San Manuel i La Reforma, a les *drylands* del nord d'Edinburg.²⁹

Un gran *campo de desenraiz* o campament de rompuda de terra incloïa contractistes, majordoms, agrimensors, pagadors, capatassos, cuiners, vigilants i centenars de desbrossadors. Els jornals dels bracers anaven de 25 centaus a un dòlar, pagats en moneda mexicana en la primera època de les rompudes. Els treballadors qualificats, com ara els que manejaven maquinària, guanyaven entre 1,25 i 1,50 dòlars diaris. Els guanys dels subcontractistes depenien de l'estat de les terres que rompien. Per als *montes pesados* o terres densament embrossades, que exigien més feina, el preu era d'entre 25 i 40 dòlars per hectàrea, mentre que la rompuda de boscos més esclarissats es pagava a raó de 15 a 25 dòlars per hectàrea.³⁰

Quan els agricultors «anglos» van començar a arribar, a partir del 1904, ja hi havia un nombre considerable de mexicans. Alguns ranxers mexicans van aprofitar la nova situació per a convertir part de les seves terres en explotacions agrícoles. Com que els «anglos» es van dedicar al desenvolupament intensiu de les terres del delta, els mexicans van tenir més oportunitats de continuar tant a l'explotació agrària com a la ramaderia a les anomenades *drylands* o *tierras de temporal*. Alguns ranxers es van passar al conreu del cotó, explotant entre 400 i 1.200 hectàrees per l'intermediari d'arrendataris o parcers. Durant

26. G. O. COALSON, «The Building of the Railroad to Brownsville, 1903-1904», *South Texas Studies*, 1990, 43-44.

27. ALONZO, *History of the Mexicans...*, 35-36.

28. R. P. GUERRA, *Etapas de la vida de Ramon Guerra*, 5 (exemplar a la John Shary Special Collection de la biblioteca de la University of Texas-Pan American).

29. ALONZO, *History of the Mexicans...*, 36.

30. GUERRA, *Etapas de la vida...*, 1-5; ALONZO, *History of the Mexicans...*, 36-38; A. GARCÍA, «People Sold Their Land for 10 Cents an Acre If They Had No Use for It», *Mercedes Enterprise*, 25 de juliol de 1974 (entrevistes amb pares i fills que havien treballat al *desmonte* Briones).

aquesta època, alguns d'aquests agricultors van guanyar sovint el premi nacional en metàl·lic ofert al productor de la primera bala de cotó de l'any. El continu augment de la producció va dur a la construcció de plantes de desgranament de cotó per al servei de les *drylands*. Però els petits agricultors mexicans i els parciers no podien assolir els nivells de producció de les explotacions més grans i, en conseqüència, quan va començar la Gran Depressió del 1929, es van traslladar als pobles i ciutats de la regió a la recerca de feina no agrícola.³¹ Malgrat això, tant els petits i grans ranxers mexicans com els nous agricultors «anglos» van continuar expandint l'economia agrícola de la Lower Valley.

El nombre d'explotacions agrícoles i ranxos entre Cameron i el comtat de Zapata va augmentar de 1.372 en 1900 a 8.606 en 1930 i la producció agrícola va conèixer un enorme creixement. Als anys vint, les collites excepcionals de verdures i cítrics ja s'havien afegit al conreu del cotó per a fer d'aquesta part de la Lower Valley una de les zones més productives de tot el país, amb un valor anual de producció de milions de dòlars.³²

A diferència de la massa de treballadors, els mexicans i mexicanes actius en els oficis i el comerç tenien més possibilitats de prosperar a la Lower Valley. Alguns casos particulars il·lustren aquest èxit. Cleto Balderas, originari de General Terán, a l'estat de Nuevo León, va abandonar Mèxic el 1924. Era un sastre que va obrir botiga a McAllen i va contractar dos oficials. Més endavant, va tancar aquest obrador però va continuar treballant per a un dels principals establiments de confecció de la ciutat fins a la seva mort en 1952. Dels sis fills mascles d'Ygnacio Ballí Tijerina i la seva dona, Estefana Cortez de Ballí, tres van ser artesans: Ygnacio va ser fuster de cases, agricultor i botiguer i Fernando va tenir un garatge en el qual ell i el seu germà Federico eren els mecànics. Catarino Ybarra, de Matamoros, era constructor de cotxes i carros de segona generació. A Texas, va treballar en la construcció del pont internacional de Brownsville i de la casa de justícia del comtat d'Hidalgo. El seu fill, Mariano Ybarra, una criatura de bolquers quan el seu pare va arribar al comtat d'Hidalgo en 1910, va continuar la tradició artesana fent de mestre fuster de cases durant gairebé tota la seva llarga vida, tret del període 1948-1971, en què va treballar a l'agricultura. El seu sogre, Clemente Pompa, fill d'Aguas Calientes, va ser també mestre fuster de cases a San Diego, on va aprendre l'ofici d'un fuster alemany. Nascut el 1890 a Ramos Arizpe, a l'estat de Coahuila, Juan González va arribar a Laredo a l'edat d'onze anys i va aprendre l'ofici de flequer a base d'aprendre receptes de memòria. Va obrir el seu propi negoci el 1928. Durant la Depressió, la seva fleca es va mantenir oberta i el 1937 va inaugurar un servei de repartiment a domicili. Dues generacions de González han continuat el negoci, que encara es troba en ple funcionament al mateix lloc que ha ocupat des de la fundació.³³

31. ALONZO, *History of the Mexicans...*, 39-44.

32. ALONZO, *History of the Mexicans...*, 44.

33. Entrevistes amb Antonio Balderas, Sr, McAllen, Texas, 2 de desembre de 2000; J. J. Ballí, Weslaco, i Mariano Ybarra, Edinburg, 15 de novembre de 1997; Victoria Moreno, Edinburg, 19 de març de 1998; i Juan González III, Laredo, 14 de novembre de 1997.

A Corpus Christi, en canvi, uns pocs mexicans treballaven a les desgranadores de cotó i als molins d'oli de grana, guanyant dos dòlars per una jornada de dotze hores en els anys trenta. Les úniques feines ben pagades eren al ferrocarril, però eren poques i algunes tenien un sistema dual de sous que afavoria els treballadors «anglos».³⁴

Un nombre important de texans d'origen mexicà i immigrants va participar en la creixent activitat comercial de la regió. Els comerciants i els botiguers eren més nombrosos que no els professionals liberals. Els antics pobladors s'hi referien com a mexicans *del comercio*. A Mercedes, per exemple, els establiments en mans de mexicans incloïen diverses sales de billar i botigues de queviures, dues empreses de pompes fúnebres, dos basars, un servei de taxi i diversos restaurants i magatzems generals. D'aquests, el més important pertanyia a uns immigrants de Tamaulipas, Antonio García i els seus germans. Als anys vint, tenien més de deu dependents treballant per a ells i clients que venien de llocs tan allunyats com Brownsville, que es trobava a més de cinquanta quilòmetres.³⁵ A Corpus Christi hi havia el 1930 quaranta o cinquanta negocis a càrrec de mexicans, comparats amb menys de mitja dotzena el 1900.³⁶ El de Vicente Lozano, arribat de Tamaulipas amb la família el 1891, era probablement el més pròsper, tot i que el seu cas era atípic. Com altres mexicans, havia treballat durant un temps a la pesca i després en una botiga de queviures. El 1902 va obrir el seu propi establiment i va prosperar, posteriorment adquirí un dipòsit i distribució de cerveses i cases de lloguer.³⁷

ELS MEXICANS A LA HISTÒRIA ECONÒMICA DELS DISTRICTES D'EAGLE PASS, DEL RÍO I UVALDE, 1900-1930

Aquesta comarca comptava entre els seus habitants amb milers de mexicans, la majoria dels quals eren immigrants. Majoritàriament d'origen obrer, treballaven a l'agricultura i la ramaderia. Els llocs de treball a l'agricultura van esdevenir més nombrosos amb la introducció de la irrigació a la zona d'Uvalde en 1910, a conseqüència de la troballa pels agricultors i ranxers locals d'un gran corrent d'aigua subterrani, l'anomenat aquífer Edwards.³⁸ Els enllaços ferroviaris fronterers amb Mèxic

34. P. S. TAYLOR, *An American-Mexican Frontier: Nueces County, Texas*, Chapel Hill, North Carolina, 1934.

35. Entrevistes amb Patricia Espinoza Cantú i Abel García, Jr, Mercedes, Texas, 21 de febrer de 1999; GARCÍA, «People Sold Their Land...».

36. TAYLOR, *An American-Mexican Frontier...*, 178; número de la *Revista Mexicana de Comercio* del 15 de maig de 1947 (exemplar a la Mireles Collection, Special Collections, biblioteca de la Texas A&M University, Corpus Christi). Sembla que a Corpus Christi hi havia una Cambra Mexicana de Comerç des del 1939.

37. «Vicente Lozano, Pioneer Merchant, Dies at Age 70», retall de premsa conservat a la William M. Nyland Collection, 21.9, Special Collections, Texas A&M University, Corpus Christi.

38. «Uvalde» i «Winter Garden Region», TYLER, BARKLEY i BARNETT (eds.), *The New Handbook...*, VI, 658-686 i 1026.

van facilitar també aquesta migració i van animar alguns a traslladar-se encara més a l'interior de Texas, especialment a San Antonio i a les *blacklands* o regió de les praderies que s'estaven transformant en camps de cotó.³⁹ Així, a D'Hanis, una població agrícola del comtat de Medina situada al sud-oest de San Antonio que havia estat poblada inicialment, a començaments del XIX, per immigrants d'Alsàcia-Lorena, el nombre de mexicans va augmentar de 112 (13%) en 1900 a 848 (52%) en 1920. La immensa majoria d'aquests mexicans feien de bracers, mentre que alguns treballaven com a peons de ranxo, rajolers o obrers ferroviaris.⁴⁰ Amb el temps, molts dels immigrants mexicans van anar pujant fins a les poblacions agrícoles del nord d'Austin i alguns van establir-se a Temple, Waco, Dallas i Houston.⁴¹

ELS MEXICANS A LA HISTÒRIA ECONÒMICA DEL DISTRICTE DE SAN ANTONIO, 1900-1930

San Antonio i els comtats del voltant no van tenir una població gaire nombrosa de mexicans de Texas o immigrants fins després del 1900 o, més exactament, fins al començament de la Revolució del 1910. San Antonio, la ciutat més gran de la regió, només tenia 13.722 mexicans en 1900, el 25,7% de la població.⁴² Pocs mexicans, de fet, semblen haver-hi estat atrets abans de la darrerria del segle XIX, quan la rompuda de terres i el conreu del cotó van començar a prendre volada. Desbrossadors mexicans van ajudar a la rompuda dels erms de la zona. Milers de collidors de cotó eren també contractats per a la temporada, traslladant-se d'un lloc a un altre a mesura que el cotó era a punt de ser collit.⁴³

Al començament del segle XX, aquest districte va conèixer un considerable creixement econòmic gràcies sobretot al conreu del cotó. Això va crear un fort estímul a la immigració mexicana, de manera que un nombre important de bracers, arrendataris i parciers mexicans van establir-se en el que abans havia estat terra de ranxos. El caràcter estacional de la collita de cotó va dur a un ràpid increment del nombre de treballadors itinerants mexicans, que va assolir la seva punta màxima, uns 300.000, el 1939. La força de treball mexicana lo-

39. San Antonio i El Paso feien de mercats de treball primaris en la distribució d'immigrants mexicans per tota la resta del país. SÁNCHEZ, *Becoming Mexican American...*, 65-66. Vegeu també N. FOLEY, *The White Scourge: Mexicans, Blacks, and Poor Whites in Texas Cotton Culture*, Berkeley, University of California Press, 1998, 30, 32.

40. D. HUDSON, *D'Hanis, Texas: Immigration, Integration & Assimilation*, Tesi de màster, Sam Houston State University, Huntsville, Texas, 1993, 78-89 i gràfics 6 i 7.

41. M. C. GARCÍA, «Agents of Americanization: Rusk Settlement and the Houston Mexican Community, 1907-1950», ZAMORA, OROZCO i ROCHA (eds.), *Mexican Americans...*, 124-125.

42. R. A. GARCÍA, *Rise of the Mexican American Middle Class: San Antonio, 1929-1941*, College Station, Texas A&M University Press, 1991, 28-29 i quadre 1.

43. GARCÍA, *Rise of the Mexican...*, 28; ZAMORA, *World of the Mexican Worker...*, 14-15.

cal i itinerant va ser un gran recurs per als productors perquè la mecanització resultava prohibitiva.⁴⁴

Altres van arribar al districte atrets en primer lloc per l'augment en l'oferta urbana de feina, especialment a San Antonio, a mesura que la ciutat eixamplava els seus llaços comercials als seus rerepaïsos del nord de Mèxic i l'oest de Texas i fomentava una incipient industrialització. Una àmplia força de treball formada d'immigrants mexicans va poblar la ciutat. L'única excepció va ser un grupet de propietaris, polítics i intel·lectuals que van establir-s'hi mentre va durar la Revolució Mexicana. Als anys vint ja hi havia també una petita classe mitjana composta de propietaris i professionals liberals. Tot i així, la immensa majoria de mexicans eren pobres treballadors no qualificats o semiqualficats. El 1930, la proporció de mexicans a la població havia pujat al 40% i unes 100.000 persones vivien concentrades als *barrios* de la ciutat.⁴⁵

Conclusió

Aquest article ha intentat descriure el creixement d'una zona fronterera binacional al llarg de la frontera política entre Mèxic i Texas. Més concretament, s'ha intentat examinar l'impacte de Mèxic damunt el desenvolupament social i econòmic del Texas del sud, que ha tingut forts lligams amb Mèxic des del segle XVIII. S'ha adoptat una aproximació de llarga durada per tal de poder veure la continuïtat i el canvi, des de la segona meitat del segle XIX fins al primer terç del XX.

Els factors mexicans fonamentals que van tenir un impacte en Texas del sud van ser sobretot econòmics i polítics. És a dir, la demanda mexicana de béns de consum va estimular l'anomenat «tràfic mexicà», que va ser vital per al desenvolupament de la Lower Valley, especialment durant el període anterior i immediatament posterior a la guerra de Secessió. Mèxic tenia plata a bastament per a atraure aquest comerç i comerciants tant mexicans com no mexicans hi van participar a l'una banda i a l'altra de la frontera internacional. Així es va produir una ampliació del comerç atlàntic, que havia començat el 1820. Tant les guerres mexicanes com la guerra de Secessió als Estats Units van atraure també la intervenció de comerciants de les dues bandes i això va fomentar encara més aquest comerç, una important conseqüència del qual va ser el creixement paral·lel de la força de treball necessària per a transportar, emmagatzemar i distribuir les mercaderies. La migració mexicana cap a Texas va començar també el 1848 com a part integrant d'aquesta emergent economia

44. J. MOTHERAL, «Recent Trends in Land Tenure in Texas», *Texas Agricultural Experiment Station Bulletin* 641 (juny 1944), 5, 38-40. Vegeu també A. DE LEÓN, «Mexican Americans», TYLER, BARKLEY i BARNETT (eds.), *The New Handbook of Texas...*, IV, 666. Pocs eren els que posaven en qüestió aquesta dependència de la mà d'obra barata. Vegeu MONTEJANO, *Anglos and Mexicans...*, 185.

45. GARCÍA, *Rise of the Mexican...*, 34-36.

internacional. Molta de la població de Texas del sud era en tot cas d'origen mexicà i el desenvolupament de la regió depenia dels mexicans, i això és cert no sols pel que fa al comerç, sinó també quant a l'economia ramadera que tan essencial va ser per a Texas l'endemà de la guerra de Secessió.

L'arribada de les línies internacionals de ferrocarril al nord de Mèxic a la darrera del segle XIX va servir per a fomentar encara més l'expansió econòmica a totes dues bandes de la ratlla. Aquest important episodi el va fer possible el Porfiriato (1876-1910). Pel que fa al sud de Texas, el ferrocarril va facilitar un increment del comerç internacional, orientat ja no cap al món enllà de l'Atlàntic, sinó cap a mercats dels Estats Units que absorbien matèries primeres i productes agrícoles de Mèxic. Els principals beneficiaris al Texas del sud van ser San Antonio, Corpus Christi i Laredo. Com he indicat més amunt, Laredo va substituir Brownsville com a la ciutat més important de la Lower Valley al començament dels anys vuitanta, gràcies al ferrocarril i al tràfic comercial amb Mèxic. Els ferrocarrils van facilitar també el moviment de treballadors a través de la frontera, encara que més mexicans van anar sempre cap al nord que no pas nord-americans cap a Mèxic.

En el segle XX, els esdeveniments polítics a Mèxic, especialment els dels llargs anys de la Revolució del 1910 i el període immediatament posterior, van fer augmentar el moviment migratori de treballadors mexicans als Estats Units. Al mateix temps, l'agricultura comercial va conèixer una intensa expansió a la Lower Valley i al districte d'Uvalde, mentre que arreu de la regió les pastures es transformaven ràpidament en terres de conreu. Els treballadors mexicans van respondre a la demanda de mà d'obra i la regió va esdevenir-ne totalment dependent. A més a més, la inestabilitat mexicana forçava no sols simples treballadors, sinó també obrers qualificats, propietaris, botiguers, i comerciants a abandonar la seva terra. En termes de demografia, el nord-est mexicà va proporcionar el gruix principal d'immigrants permanents al sud de Texas, com ho havia fet tradicionalment. Una segona fase de creixement socioeconòmic va desfermar-se, doncs, com a resultat de l'arribada de milers de mexicans que s'hi establiren permanentment durant el període 1900-1930. Aquests incloïen obrers itinerants que van estendre's per tot l'estat, col·laborant al seu ràpid creixement agrícola. Una tan nombrosa població de mexicans, calculada en uns 700.000 en 1930, plantejava també problemes socials i polítics, especialment quan els Estats Units van entrar en la Gran Depressió el 1929. Aquests problemes acabarien dominant gran part del conflicte polític creat per la presència de mexicans no sols a Texas sinó també al conjunt dels Estats Units.

En termes d'impacte directe, les tres comarques del Texas del sud van beneficiar-se de la vinguda dels mexicans. Per raons històriques, va ser probablement a la Lower Valley, on van prendre part en activitats laborals molt diverses, que els mexicans van adaptar-se millor. Però també van establir-se al districte de l'Upper Río Grande i a San Antonio, així com als comtats rurals dels voltants. Treballadors manuals a tots dos districtes, les seves perspectives van ser limitades a causa dels ròssecs de conflictes anglomexicans anteriors i de la persistent discriminació social i econòmica. Però, tot i així, els mexicans

van influir-hi en formes que la majoria d'observadors no eren capaços de comprendre.

En resum, el primer terç del segle xx va prolongar les característiques de l'època anterior (1848-1900) pel que fa a la continuació de les migracions mexicanes, però va comportar canvis respecte de les activitats socials i econòmiques que eren el centre de les vides dels immigrants. També, i durant força temps, al començament del segle xx el comerç internacional va decaure en importància i cada un dels dos països va concentrar-se en el seu des-envolupament intern. La frontera entre el nord de Mèxic i el sud de Texas va fomentar entre les persones, les economies i els governs una complexa relació simbiòtica en la qual identificables patrons històrics es mantenien constants o canviaven segons que sorgissin o no noves exigències a Mèxic o als Estats Units.